

PASSFR.EU

A Digital Learning Platform for Generation Z:
Passport to IFRS®

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

A Digital Learning Platform for Generation Z: Passport to IFRS®

TFAS® 9 Finansinés priemonés

Funded by the Erasmus+ Program of the European Union. However, European Commission and Turkish National Agency cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

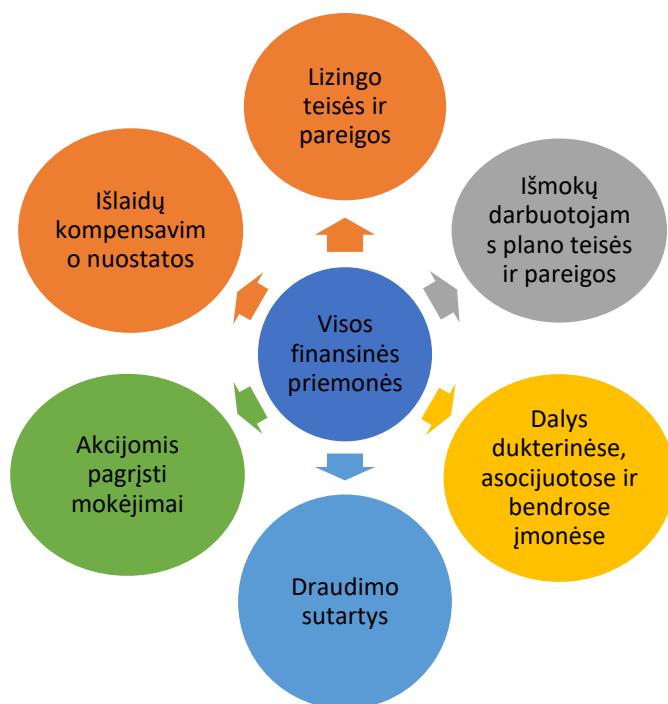
© Copyright 2021, Istanbul University

9-ASIS TARPTAUTINIS FINANSINĖS ATSKAITOMYBĖS STANDARTAS

„Finansinės priemonės“

TAIKYMO SRITIS

9-asis TFAS standartas „Finansinės priemonės“ siekia nustatyti finansinio turto ir įsipareigojimų apskaitos principus, ypač pripažinimo, vertinimo ir vertės sumažėjimo klausimus. Standartas taikomas visoms finansinėms priemonėms, išskyrus kelias išimtis, kaip nurodyta 1 paveiksle.

1 pav. 9-ojo TFAS taikymo sritys

9-asis TFAS standartas taikomas visoms finansinėms priemonėms, išskyrus toliau išvardintas finansines priemones (9 TFAS 2.1 straipsnis):

- dalis dukterinėse, asocijuotose ir bendrosiose įmonėse, kurios apskaitomos pagal 10-ąjį TFAS „Konsoliduotosios finansinės ataskaitos“, 27-ąjį TAS „Atskiros finansinės ataskaitos“ arba 28-ąjį TAS „Investicijos į asocijuotąsias ir bendrąsias įmones“;
- teisės ir įsipareigojimus pagal nuomą, kuriai taikomas 16-asis TFAS „Nuoma“;
- darbdavių teises ir pareigas pagal išmokų darbuotojams planus;
- įmonės išleistas finansines priemones, atitinkančias nuosavybės priemonės apibrėžimą 32-ajame TAS „Finansinės priemonės. Pateikimas“;
- teises ir pareigas, kylančias iš sutarties, kuriai taikomas 17-asis TFAS „Draudimo sutartys“;
- bet kokią išankstinę sutartį tarp įsigyjančiojo ir parduodančio akcininko dėl įsigyjamo ūkio subjekto pirkimo arba pardavimo, dėl kurios būsimąją įsigijimo datą bus jungiamas verslas, įtrauktas į 3-įjį TFAS „Verslo jungimai“;
- paskolos įsipareigojimus (kai kurioms paskolų rūšims taikomas 9-asis TFAS);

- finansines priemones, sutarties ir įsipareigojimus pagal mokėjimo akcijomis sandorius, kuriems taikomas 2-asis TFAS „Akcijų verte pagrįstas mokėjimas“;
- teisės į mokėjimus, skirtas kompensuoti ūkio subjekto išlaidas, kurias jis turi padaryti, kad padengtų įsipareigojimą, kurį pripažįsta kaip atidėjinį pagal 37-ąjį TAS „Atidėjiniai, neapibrėžtieji įsipareigojimai ir neapibrėžtasis turtas“;
- teisės ir pareigas, įtrauktas į 15-ąjį TFAS „Pajamos pagal sutartis su klientais“, kurios yra finansinės priemonės.

APIBRĖŽTYS

Kai kurios svarbios apibrėžtys, susijusios su finansinėmis priemonėmis, pateikiamos toliau (9 TFAS A priedas):

Kredito nuostoliai – skirtumas tarp visų sutartyje numatytų pinigų srautų, kuriuos ūkio subjektas turi mokėti pagal sutartį, ir visų pinigų srautų, kuriuos ūkio subjektas tikisi gauti (t. y. visų pinigų trūkumo), diskontuotų taikant pradinę faktinę palūkanų normą (arba pakoreguotą kreditą, įsigyto arba sukurto sumažėjusios kredito vertės finansinio turto faktinė palūkanų norma).

12 mėnesių tikėtini kredito nuostoliai – viso gyvavimo laikotarpio tikėtinų kredito nuostolių dalis, kuri atspindi tikėtinus kredito nuostolius, atsirandančius dėl finansinės priemonės įsipareigojimų neįvykdymo įvykių, galimų per 12 mėnesių nuo atskaitomybės datos.

Tikėtini kredito nuostoliai – svertinis kredito nuostolių vidurkis su atitinkama įsipareigojimų neįvykdymo rizika.

Pripažinimo nutraukimas – anksčiau pripažinto finansinio turto arba finansinio įsipareigojimo pašalinimas iš ūkio subjekto finansinės būklės ataskaitos.

Efektyvių palūkanų metodas – metodas, naudojamas apskaičiuojant finansinio turto arba finansinio įsipareigojimo amortizuotą sumą ir paskirstant bei pripažįstant palūkanų pajamas arba palūkanų sąnaudas atitinkamo laikotarpio pelne arba nuostoliuose.

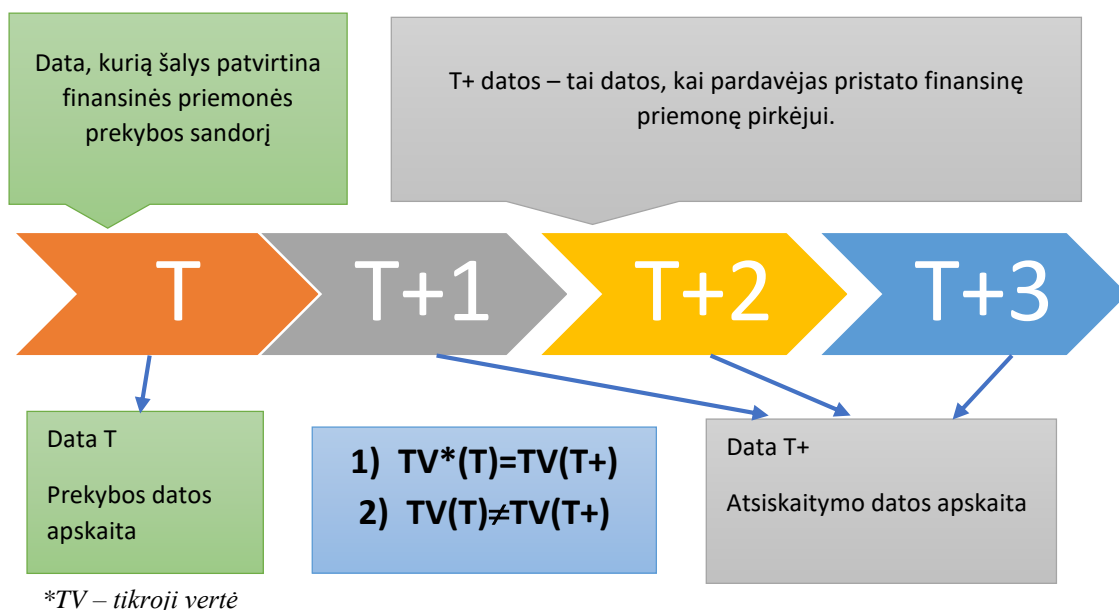
PRIPAŽINIMAS IR PRIPAŽINIMO NUTRAUKIMAS

Pripažinimas

Pagal 9-ojo TFAS nuostatus buvimas sutarties šalimi yra pagrindinė pripažinimo taisyklė. Atitinkamai, finansinės priemonės turėtų būti pripažįstamos tada, kai investuojantis ūkio subjektas tampa finansinės priemonės sutarties sąlygų šalimi. Tačiau finansinės priemonės sandorio (pirkimo ar pardavimo) patvirtinimas ir finansinės priemonės pristatymas gali įvykti skirtingomis datomis. Finansinei priemonei pripažinti gali būti naudojami du skirtingi apskaitos metodai, kaip parodyta 2 paveiksle:

- sandorio datos apskaita;
- atsiskaitymo datos apskaita.

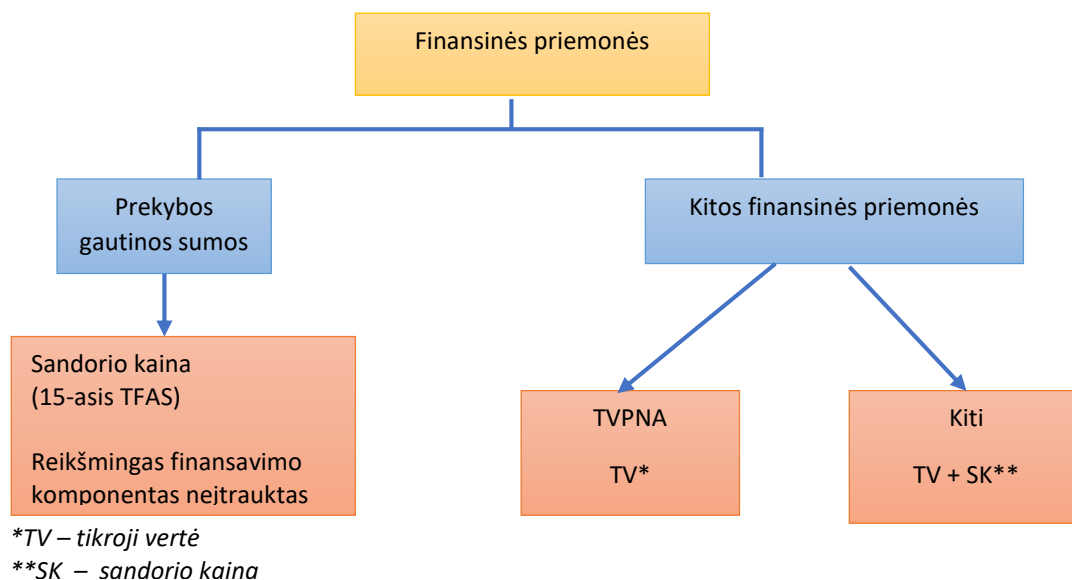
Jeigu ūkio subjektas taiko atsiskaitymo datos apskaitą ir pasikeitė finansinės priemonės tikrosios vertės, šis pokytis apskaitomas pagal finansinių priemonių klasifikatoriaus vertinimo taisykles. Pirminio pripažinimo metu ūkio subjektai turėtų pasirinkti sandorio datos arba atsiskaitymo datos apskaitos metodus ir pasirinktą metodą taikyti nuosekliai.

2 pav. Sandorio datos ir atsiskaitymo datos apskaitos palyginimas

Taip pat svarbi vertė, kuria finansinės priemonės bus pripažintos prekybos ar atsiskaitymo dieną. Be to, finansinių priemonių klasifikavimas atliekamas pradiniam pripažinimo etape. Šis klasifikavimas taip pat nustato finansinės priemonės pripažinimo vertę, kaip parodyta 3 paveiksle. Finansinis turtas klasifikuojamas kaip:

- Finansinis turtas, vertinamas amortizuota savikaina (FTAS);
- Finansinis turtas, vertinamas tikrąja verte pelno (nuostolių) ataskaitoje (FTVPNA);
- Finansinis turtas tikrąja verte per kitas bendrąsias pajamas (FTFVPKBP).

3 pav. Finansinių priemonių pripažinimas

Jei finansinė priemonė yra prekybos gautinos sumos, jos vertė nustatoma pagal 15-ąjį TFAS. Finansinių priemonių, išskyrus prekybos gautinas sumas, pradinio pripažinimo vertė nustatoma pagal 9-ąjį TFAS. Atitinkamai, finansinės priemonės, klasifikuojamos kaip FTVPNA, turi būti apskaitomos tikrąja verte.

Finansinių priemonių, išskyrus FTTVPNA, pripažinimo vertė turėtų būti nustatoma kaip tikroji vertė, pridėjus/atėmus sandorio išlaidas.

Pavyzdžiui, tarkime, kad įsigijome akciją. Akcijos tikroji vertė yra 100 PV*, o sandorio kaina yra 1 PV. Jei ši akcija klasifikuojama kaip FTTVPNA, akciją įrašome 100 PV. Jei ši akcija klasifikuojama kaip FTFVPKBP, akciją įrašome 101 PV.

Tačiau iškyla dar vienas ypatingas klausimas dėl finansinių priemonių pripažinimo. Per laikotarpį nuo sandorio sudarymo iki atsiskaitymo datos gali pasikeisti finansinės priemonės tikroji vertė. Į šį pakeitimą reikėtų atsižvelgti pagal atitinkamos finansinės priemonės klasifikaciją.

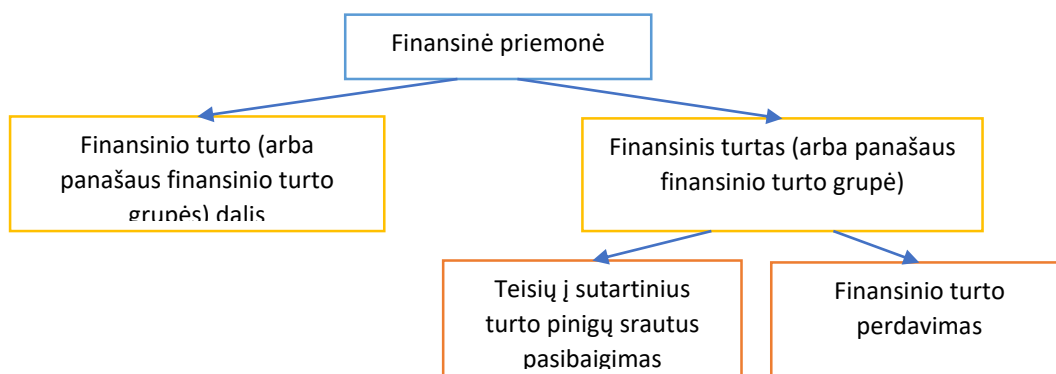
Pavyzdžiui, tarkime, kad įsigijame akciją, kurios tikroji vertė sandorio dieną yra 100 PV, o tos akcijos tikroji vertė atsiskaitymo dieną yra 105 PV. Jei ūkio subjektas naudoja atsiskaitymo datos apskaitą, šios akcijos turi būti pripažintos 105 PV verte, kuri yra tikroji vertė atsiskaitymo dieną. Tačiau atsiskaitymo dieną bus 5 PV vertės skirtumas, nes sandorio dieną už šią akciją buvo sumokėta 100 PV. Jei šios akcijos priskiriamos FTTVPNA, vertinimo skirtumas bus įtrauktas į pelną arba nuostolius, kaip išsamiau aptarsime vėliau. Todėl atsiskaitymo dieną bus daromas toks įrašas.

D FTTVPNA	105 PV
K Pinigai	100 PV
K Pelnas	5 PV

Teigėme, kad norint atpažinti finansines priemones, būtina būti finansinės priemonės šalimi. Taip pat turėtų būti nurodyta finansinės priemonės klasė. Šis įvertinimas atliekamas pripažinimo dieną.

Pripažinimo nutraukimas

Finansinių priemonių pripažinimo nutraukimas yra palyginti sunkesnis ir sudėtingesnis. Nutraukdamas pripažinimą, ūkio subjektas visų pirma turėtų nustatyti, ar susijęs elementas yra finansinio turto (arba panašaus finansinio turto grupės) dalis, ar visas finansinis turtas (arba panašaus finansinio turto grupės), kaip parodyta 4 paveiksle.

4 pav. Finansinio turto pripažinimo nutraukimas

Finansinio turto pripažinimas nutraukiamas, kai:

- pasibaigia sutartinės teisės į pinigų srautus iš finansinio turto; arba
- ūkio subjektas perleidžia finansinį turtą.

Gana lengva nustatyti, kad sutartinės teisės, susijusios su finansinės priemonės pinigų srautais, pasibaigė. Tačiau norint nustatyti, ar finansinis turtas buvo perduotas, reikalinga papildoma analizė.

* PV – piniginiai vienetai

Kad finansinio turto perdavimas būtų priimtas, turi būti įvykdyta bent viena iš šių sąlygų (9TFAS 3.2.4 straipsnis):

- a) ūkio subjektas perduoda sutartines teises gauti finansinio turto pinigų srautus; arba
- b) jis išlaiko sutartines teises gauti finansinio turto pinigų srautus, bet prisiima sutartinį įsipareigojimą sumokėti pinigų srautus vienam ar keliems gavėjams pagal susitarimą, kuris atitinka tam tikras sąlygas.

Jei dalies finansinio turto pripažinimas turi būti nutrauktas, jis turi atitikti vieną iš šių sąlygų (9 TFAS 3.2.2 straipsnis):

- dalį sudaro tik konkrečiai nustatyti pinigų srautai iš finansinio turto (arba panašaus finansinio turto grupės);
- dalį sudaro tik visiškai proporcinga (*pro rata*) pinigų srautų iš finansinio turto (arba panašaus finansinio turto grupės) dalis;
- dalį sudaro tik visiškai proporcinga (*pro rata*) konkrečiai nustatytų pinigų srautų iš finansinio turto (arba panašaus finansinio turto grupės) dalis.

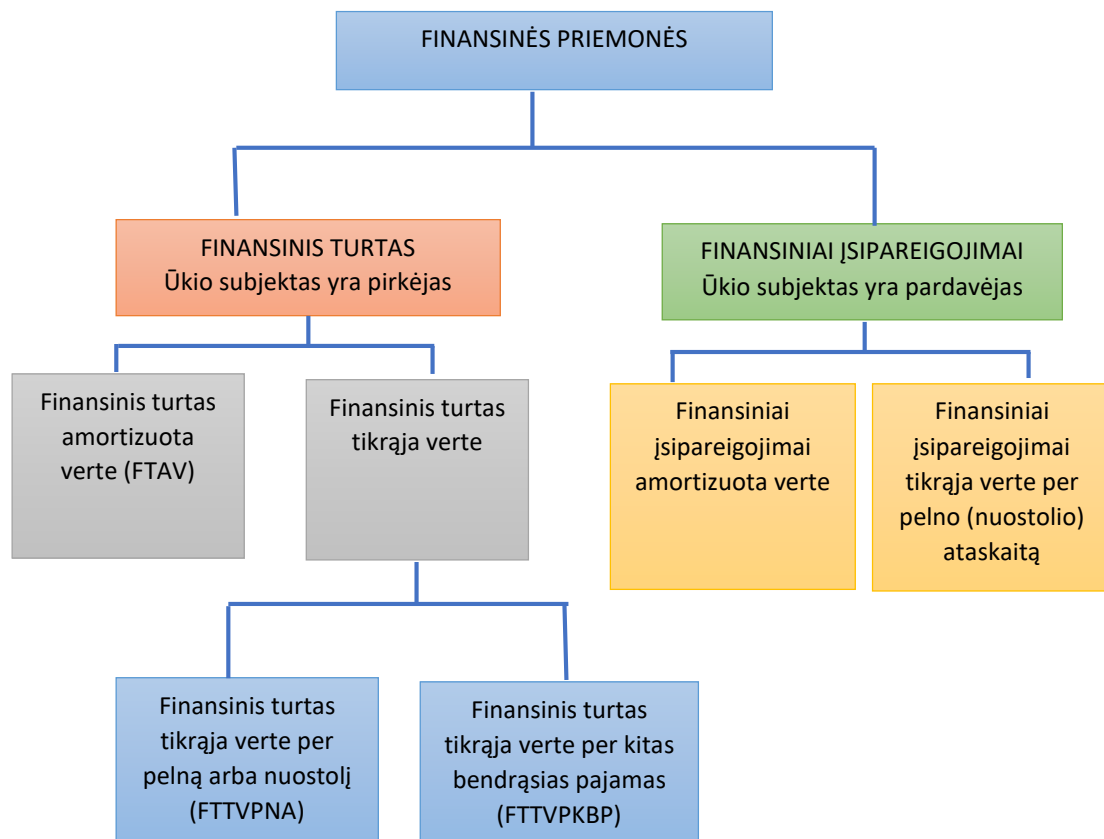
FINANSINIŲ PRIEMONIŲ KLASIFIKAVIMAS

Finansinės priemonės skirstomos į finansinį turtą, finansinius įsipareigojimus ir nuosavybės priemones. 9-ajame TFAS pateikiamos taisyklės tik finansinėms priemonėms, klasifikuojamoms kaip finansinis turtas ir finansiniai įsipareigojimai. Finansinio turto ir finansinių įsipareigojimų klasifikacija pateikta 5 paveiksle.

Jei ūkio subjektas išleido finansinę priemonę, ji turi būti klasifikuojama kaip finansinis įsipareigojimas. Jei ūkio subjektas įsigijo finansinę priemonę, ji turi būti klasifikuojama kaip finansinis turtas. Investuotojas į finansinę priemonę gali pateikti priemonę amortizuota savikaina arba tikrąja verte. Finansinės priemonės, išreikštos tikrąja verte, priskiriamos suklasifikavimui:

- Finansinis turtas tikrąja verte per pelną arba nuostolį (FTTVPNA)
- Finansinis turtas tikrąja verte per kitas bendrąsias pajamas (FTTVPKBP)

Dėl to finansinės priemonės gali būti atstovaujamos trimis skirtingoms klasėms. Tačiau ši klasifikacija turi būti atliekama pagal tam tikras taisykles. Šios taisyklės nustato, kaip verslas gaus pinigų srautus iš finansinių priemonių (verslo modelio testas) ir atitinkamos finansinės priemonės pinigų srautų charakteristikos (pinigų srautų charakteristikų testas).

6 pav. Finansinių priemonių klasifikavimas

FINANSINIO TURTO KLASIFIKAVIMAS

9-ajame TFAS reikalaujama, kad finansinės priemonės vėlesniuose vertinimuose būtų vertinamos amortizuota savikaina arba tikrąja verte. Amortizuota savikaina arba tikroji vertė vertinant finansines priemones naudojama remiantis finansinių priemonių klasifikacija. Finansinio turto klasifikavimas atliekamas pagal testų, vadinamų verslo modelio testu ir pinigų srautų charakteristikų testu, rezultatus. Šis klasifikavimas turėtų būti atliktas pirminio finansinio turto pripažinimo metu.

Verslo modelio testas

Verslo modelio testas skirtas nustatyti, kaip verslas generuos pinigų srautus iš savo finansinio turto. Verslo modeliui vadovybė turėtų nustatyti, kaip bus valdomos finansinės priemonės. Priimdama šį sprendimą vadovybė turėtų nustatyti, kaip bus valdomos finansinės priemonės, kad būtų pasiektas konkretus verslo tikslas. Priimant šį sprendimą, užuot vertinus kiekvieną finansinę priemonę atskirai, reikėtų remtis tam tikra finansinių priemonių grupe. Verslo modelio vertinimai turėtų būti pagrįsti visais ūkio subjekto turimais atitinkamais įrodymais vertinimo dieną.

Vadovybė iš esmės gali naudoti finansines priemones trimis skirtingais būdais, kad pasiektų savo verslo tikslą:

- Laikykite jas;
- Laikykite arba parduokite jas;
- Parduokite jas.

Vadovybė gali norėti įgyti sutartinius pinigų srautus iš finansinių priemonių turėdama finansines priemones. Vadovybė gali norėti laikyti finansines priemones sutartiniams pinigų srautams generuoti ir jas parduoti, kai kaina yra pagrįsta. Galiausiai vadovybė gali norėti pirkti ir parduoti finansines

priemonės, kad pasipelnytų iš kainų skirtumų. Verslo modelio testavimo metu vadovybė nusprendžia, kaip ji nori panaudoti įsigytas finansines priemones.

Sutartinių pinigų srautų charakteristikų testas

Šio testo metu įvertinamos finansinių priemonių sutartinių pinigų srautų charakteristikos. Šio testo metu vertinama, ar atitinkama finansinė priemonė tam tikromis dienomis generuoja pinigų srautus iš pagrindinės sumos grąžinimo ir (arba) palūkanų mokėjimo.

1 lentelė. Verslo modelio ir sutartinių pinigų srautų testų taikymas

VERSLO MODELIS		+	SUTARTINIAI PINIGŲ STRAUTAI	KLASIFIKAVIMAS	VADOVYBĖS PASIRINKIMAS
Laikyti	Laikyti + parduoti		Sutartyje numatytos pagrindinės sumos ir palūkanų mokėjimas		
√			√	Amortizuota savikaina	FTTVPNA
	√		√	FTTVPKBP	
x	x		x	FTTVPNA	Investicijos į akcijas - FTTVPKBP

Galime paaiškinti, kaip finansinė priemonė klasifikuojama pagal verslo modelį ir jos sutartinių pinigų srautų ypatybes. Jei ūkio subjekto verslo modelis yra laikomas siekiant surinkti sutartinius pinigų srautus, susijusius su finansinėmis priemonėmis, o sutartinius pinigų srautus sudaro pagrindinės sumos grąžinimas ir palūkanų mokėjimai, jie bus klasifikuojami kaip finansinės priemonės, vertinamos amortizuota savikaina. Jei ūkio subjekto verslo modelis yra laikyti siekiant surinkti sutartinius pinigų srautus iš finansinių priemonių arba jas parduoti, o sutartinius pinigų srautus sudaro pagrindinės sumos ir palūkanų grąžinimas, jie priskiriami finansinėms priemonėms, vertinamoms tikrąja verte per kitas bendrąsias pajamas. Finansinės priemonės, kurios nepatenka į šias klasifikacijas, yra priskiriamos finansinėms priemonėms, vertinamoms tikrąja verte per pelną (nuostolius).

Ūkio subjektai taip pat turi galimybę pirminio pripažinimo metu finansinį turtą klasifikuoti kaip FTTVPNA, neatsižvelgiant į testo rezultatus. Klasifikavimui taip pat taikoma išimtis, susijusi su nuosavybės priemonėmis, kurios negali būti klasifikuojamos kaip finansinės priemonės, vertinamos tikrąja verte per kitas bendrąsias pajamas. Dėl šių nuosavybės priemonių vadovybė gali priimti neatšaukiamą sprendimą priskirti jas finansinėms priemonėms, vertinamoms tikrąja verte per kitas bendrąsias pajamas.

Pavyzdys

Įmonė „ABC“ turi du skirtingus finansinių investicijų portfelius. Vienas sukurtas portfeliui sutartiniams pinigų srautams iš finansinių priemonių (FTAV) surinkti. Kitas yra sukurtas uždirbti iš finansinių priemonių tikrosios vertės pokyčių (FTTVPNA).

Tarkime, kad šis verslas padarė šias investicijas:

- a. Ūkio subjektas įsigijo akcijų iš biržos;

b. Ūkio subjektas pirko obligacijas iš akcijų rinkos tikėdamasis, kad tikroji vertė padidės. Jei tikroji vertė nepadidės iki norimo lygio, ūkio subjektas planuoja laikyti šią investiciją, kad uždirbtų palūkanų pajamų iki išpirkimo;

c. Ūkio subjektas įsigijo naujai išleistą obligaciją, kad gautų palūkanų pajamų.

Kaip subjektas gali klasifikuoti šias investicijas? Norėdami įvertinti, pirmiausia turime išnagrinėti įmonės verslo modelį, o po to – finansinės priemonės pinigų srautų ypatybes:

a. Tarkime, kad ūkio subjektas taiko pradinės investicijos laikymo siekiant surinkti modelį. Tačiau šios investicijos pinigų srautai nesusideda iš pagrindinės sumos ir palūkanų mokėjimų tam tikromis dienomis. Todėl šios investicijos negalima priskirti FTAV. Tinkamas variantas šiai investicijai būtų FTTVPNA;

b. Šiai investicijai ūkio subjektas taikė laikymo rinkti + parduoti modelį. Tačiau subjektas neturi šiam tikslui sukurto portfelio. Tada vadovybė gali juos priskirti FTTVPNA;

c. Ūkio subjektas šią investiciją skyrė tik sutartiniams pinigų srautams surinkti ir ūkio subjektas turi šiai investicijai tinkamą verslo modelį. Tai turėtų būti klasifikuojama kaip FTAV.

Finansinio turto perklasifikavimas

Finansinio turto perklasifikavimas galimas sąlyginai. Perklasifikuoti galima tik pasikeitus finansiniam turtui taikomam verslo modeliui. Jei atliekamas perklasifikavimas, perklasifikavimo padariniai apskaitomi perspektyviai.

Perklasifikuojant pereinama nuo pradinės klasifikacijos prie patikslintų klasifikacijų pagal toliau pateiktoje 2 lentelėje išdėstytus principus.

2 lentelė. Perėjimai nuo pradinės prie patikslintos klasifikacijos

Pradinė klasifikacija	Patikslinta klasifikacija	Perklasifikavimo pelnas ir nuostolis	Pastabos
FTAV	FTTVPNA	Pelnas ar nuostolis	
FTAV	FTTVPKBP	KBP	
FTTVPNA	FTAV	Nėra nei pelno, nei nuostolio	Tikroji vertė tampa bendra apskaitine verte. Nauja norma apskaičiuojama naudojant naują apskaitinę vertę.
FTTVPNA	FTTVPKBP	Nėra nei pelno, nei nuostolio	
FTTVPKBP	FTAV	Nėra nei pelno, nei nuostolio	Pereinamoji vertė yra tikroji vertė. Tačiau sukauptas pelnas arba nuostolis koreguojamas pagal tikrąją vertę.
FTTVPKBP	FTTVPNA	Nėra nei pelno, nei nuostolio	Sukauptas pelnas arba nuostoliai kitose bendrose pajamose, perklasifikuojami į pelną arba nuostolius

Pavyzdys

Įmonė „ABC“ investavo į obligacijas 100 000 PV su nominaliomis 5 % palūkanomis ir 5 % faktinėmis palūkanomis. Todėl obligacijų balansinė vertė yra 100 000 PV. Įmonė „ABC“ perklasifikavo šias

obligacijas, kurių likęs terminas 2 metai, į tikrąją vertę per pelną arba nuostolius. Obligacijų tikroji vertė perklasifikavimo dieną yra 103 000 PV.

Perklasifikuojant FTAV turėtų būti nutrauktas jo buhalterinės vertės pripažinimas, o FTTVPNA – tikrąja verte. Skirtumas turi būti perkeltas į pelną arba nuostolius.

D FTTVPNA	103 000 PV
K FTAV	100 000 PV
K Tikrosios vertės padidėjimas	3 000 PV

FINANSINIŲ ĮSIPAREIGOJIMŲ KLASIFIKACIJA

9-ajame TFAS finansiniai įsipareigojimai klasifikuojami taip:

1. Finansiniai įsipareigojimai, vertinami tikrąja verte pelno (nuostolių) ataskaitoje.
2. Finansiniai įsipareigojimai, vertinami amortizuota savikaina.

Nors finansiniai įsipareigojimai gali būti klasifikuojami kaip tikrąja verte pelno (nuostolių) ataskaitoje, pagrindinis jų klasifikavimas yra finansiniai įsipareigojimai, vertinami amortizuota savikaina. Pirminio pripažinimo metu ūkio subjektas gali neatšaukiamai klasifikuoti savo finansinį įsipareigojimą kaip vertinamą tikrąja verte per pelną arba nuostolius. Finansinių įsipareigojimų perklasifikuoti negalima.

TOLESNIS MATAVIMAS

Finansinės priemonės yra įvertinamos amortizuota savikaina arba tikrąja verte vėlesnio vertinimo metu. Vėlesni finansinių priemonių vertinimai atliekami pagal jų klasifikacijoje nustatytą vertės elementą. Vėlesniuose vertinimuose išryškėja du skirtingi pajamų elementai, susiję su finansinėmis priemonėmis. Pirmasis yra pajamų elementai, tokie kaip palūkanos ir dividendai, atsirandantys iš finansinių priemonių. Šie pajamų elementai turi būti įtraukti į pelną ir nuostolius, neatsižvelgiant į klasifikaciją. Antrasis – finansinės priemonės vertės pokytis. Jei finansinė priemonė vertinama amortizuota savikaina, finansinės priemonės vertės skirtumo nebus. Tačiau jei finansinė priemonė vertinama tikrąja verte, atsiras skirtumas tarp įrašytos finansinės priemonės vertės ir tikrosios vertės vertinimo dieną.

3 lentelė. Vėlesnis pajamų, išlaidų, pelno ir nuostolių įvertinimas ir ataskaitų teikimas

Finansinio turto klasifikavimas	Vertinimas	Vertinimo skirtumo ataskaitos	Palūkanos Dividendai
Finansinis turtas, vertinamas amortizuota savikaina (FTAS)	Amortizuota savikaina	N/A	Pelnas arba nuostolis
Finansinis turtas, vertinamas tikrąja verte kaip pelnas arba nuostolis (FTTVPNA)	Tikroji vertė	Pelnas arba nuostolis	Pelnas arba nuostolis
Finansinis turtas, vertinamas tikrąja verte, įtraukiant į kitas bendrąsias pajamas (FTTVBKP)	Tikroji vertė	Kitos bendrosios pajamos	Pelnas arba nuostolis

Kaip matyti iš 3 lentelės, jei finansinis turtas vertinamas amortizuota savikaina, joks koregavimas pagal susijusio turto tikrąsias vertes atskaitomybės dieną nėra atliekamas. Tačiau finansinio turto, klasifikuojamo kaip FTTVPNA ir FTTVBKP, vertė yra suderinta su tikrąja verte ataskaitų sudarymo dieną. Turto, priskiriamo FTTVPNA, vertės pokyčiai apskaitomi pelno (nuostolių) ataskaitoje, o turto,

priskiriamo FTTVBKBP, vertės pokyčiai apskaitomi kitų bendrųjų pajamų ataskaitoje ir perkeltami tiesiogiai į nuosavybę. Pajamos, gautos iš paties turto, palūkanos, dividendai ir kt., apskaitomos pelno (nuostolių) ataskaitoje, neatsižvelgiant į klasifikaciją.

Pavyzdys

Įmonė „ABC“ įsigijo 1000 įmonės „XYZ“ akcijų už 100 000 PV. Per laikotarpį įmonė „XYZ“ išmokėjo 5 000 PV dividendų įmonei „ABC“. Ataskaitų sudarymo dieną įmonės „XYZ“ akcijos tikroji vertė yra 120 PV. Tarkime, kad įmonė „ABC“ klasifikavo įmonės „XYZ“ akcijas kaip:

- Finansinis turtas, vertinamas tikrąja verte kaip pelnas arba nuostolis (FTTVPNA).
- Finansinis turtas, vertinamas tikrąja verte per kitas bendrąsias pajamas (FTTVBKBP).

Abiem atvejais ūkio subjektas savo finansinę priemonę vertina tikrąja verte. Be to, abiem atvejais ūkio subjektas pateiks dividendų pajamas. Pirmiausia atsižvelkime į šias operacijas ir pamatykime jų poveikį finansinėms ataskaitoms:

A) FTTVPNA		B) FTTVBKBP	
D FTTVPNA	100 000 PV	D FTTVBKBP	100 000 PV
K Pinigai	100 000 PV	K Pinigai	100 000 PV
D Pinigai	5 000 PV	D Pinigai	5 000 PV
K Dividendų pajamos	5 000 PV	K Dividendų pajamos	5 000 PV
D FTTVPNA	20 000 PV	D FTTVBKBP	20 000 PV
K Tikrosios vertės padidėjimas (P/N)	20 000 PV	K Tikrosios vertės fondas (KBP)	20 000 PV

Po šių įrašų sąskaitos ir sumos, kurios turi būti pateiktos pagal abu klasifikatorius įmonės finansinėse ataskaitose, bus tokios:

A) FTTVPNA		B) FTTVBKBP	
Finansinės būklės ataskaita		Finansinės būklės ataskaita	
Turtas		Turtas	
Finansinis turtas	120 000	Finansinis turtas	120 000
Įsipareigojimai		Įsipareigojimai	
-		-	
Nuosavybė		Nuosavybė	
-		Tikrosios vertės fondas	20 000
Pajamų ataskaita		Pajamų ataskaita	
Dividendų pajamos	5 000	Dividendų pajamos	5 000
Tikrosios vertės padidėjimas	20 000		

Iš finansinių ataskaitų matyti, kad finansinio turto vertė abiejose klasifikacijose yra 120 000 PV, o dividendų pajamos yra 5 000 PV, tačiau tikrosios vertės skirtumų ataskaitos skiriasi pagal finansinio turto klasifikaciją.

FINANSINIO TURTO VERTĖS SUMAŽĖJIMAS

Finansinių priemonių vertė gali būti sumažėjusi dėl įvairių rizikų, su kuriomis jos susiduria. Finansinio turto vertės sumažėjimas yra svarbi 9-ajame TFAS svarstoma problema. 9-ajame TFAS finansinio turto vertės sumažėjimas vertinamas taikant metodą, vadinamą tikėtino kredito nuostolio modeliu. Šis modelis labai priklauso nuo sprendimų ir įvertinimų.

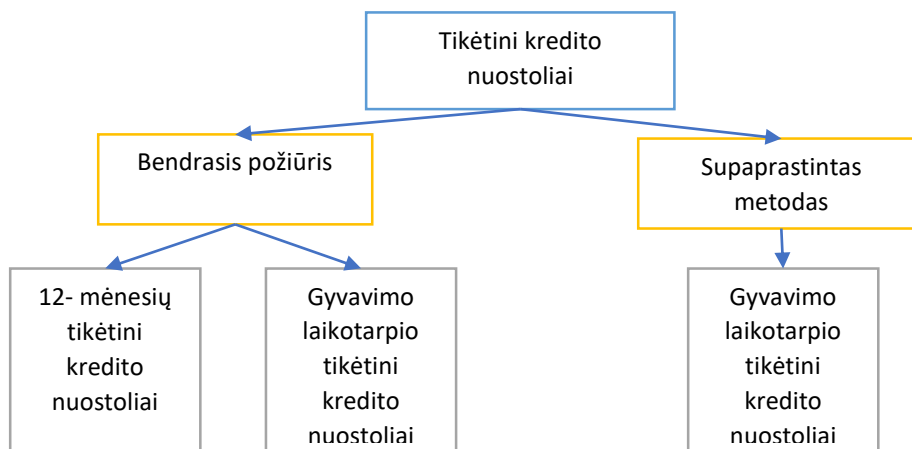
Visų pirma, supraskime kredito praradimo sąvoką. Kredito nuostoliai – tai skirtumas tarp sutartyje numatytų pinigų srautų dabartinės vertės ir laukiamų būsimų pinigų srautų dabartinės vertės. Pavyzdžiui, ūkio subjektas turi sutartyje numatytą 100 PV gautiną sumą po vienerių metų, tačiau ūkio subjektas tikisi surinkti tik 80 PV. Tarkime, kad faktinė palūkanų norma yra 10 %.

	Pinigų srautai, PV	Dabartinė vertė, PV
Sutartiniai	100	90,90
Tikėtini	80	72,72
Skirtumas		18,18

Tada ūkio subjektas turi pripažinti šio finansinio turto 18,18 PV vertės sumažėjimą.

Ūkio subjektas turi pripažinti FTAS, FTTVBKBP, prekybos gautinų sumų, gautinų nuomos sumų ir sutartinio turto tikėtinų kredito nuostolių atidėjinius. Kaip parodyta 6 paveiksle, yra du finansinio turto vertės sumažėjimo būdai:

- Supaprastintas metodas;
- Bendrasis požiūris.

6 pav. Kredito nuostolių įvertinimo modeliai

Supaprastintas metodas

Supaprastintas metodas taikomas prekybos gautinoms sumoms, kontaktiniam turtui ir gautinoms nuomos sumoms. Taikant supaprastintą metodą, susijusio finansinio turto kredito nuostolių trukmė turėtų būti apskaičiuojama pagal tikėtinų kredito nuostolių modelį.

Bendrasis požiūris

Dvi datos yra svarbios vertės sumažėjimo atidėjimams apskaičiuoti. Tai yra pripažinimo data ir atskaitomybės data. Kai perkamas finansinis turtas su kredito rizika, su tuo finansiniu turtu susijusi kredito rizika bus nuo pirkimo momento iki surinkimo momento. Ši rizika laikui bėgant gali padidėti arba sumažėti.

Tarkime, kad paskolinate draugui, kuris turi kavinę. Tarkime, matote, kad jūsų draugas yra labai geros finansinės būklės ir kiekvieną kartą užsukę matote, kad jos kavinei taip pat sekasi. Tokiu atveju paskolos suteikimo metu kredito riziką turėjote įvertinti kaip labai mažą.

Po kurio laiko išgirdote, kad jūsų draugas negali laiku sumokėti kai kurių savo skolų. Tokiu atveju jūsų kredito rizikos įvertinimas jūsų draugui nebus toks teigiamas, kaip paskolinus pinigus. Tačiau manote, kad jūsų draugo problemos gali būti laikinos, net jei jos yra reikšmingos.

Tarkime, praėjus tam tikram laikotarpiui pradodate girdėti, kad jūsų draugas skolinasi pinigus iš kitų žmonių, socialiniuose tinkluose skaitote aršią kritiką dėl kavinės maisto, pastebite, kad klientų mažėja. Tokiu atveju padidės jūsų nerimas dėl pagrindinės skolos sumos atgavimo, o tai reiškia, kad padidėja jūsų draugo kredito rizika. Galbūt negalėsite susigrąžinti visos ar dalies skolos, kurią jums buvo skolingas jūsų draugas. Tokiu atveju turėtumėte kurti savo ateities planus neatsižvelgdami į sumas, kurių, jūsų manymu, negalėsite gauti iš savo draugo. Bendras požiūris gali būti laikomas pritaikytu aukščiau pateiktos situacijos verslui pagal verslo pasaulio sąlygas.

Vertės sumažėjimas pripažįstamas dviem etapais (9 TFAS 5.5 straipsnis):

- ataskaitų sudarymo dieną finansinės priemonės kredito rizika nuo pirminio pripažinimo reikšmingai nepadidėjo, ūkio subjektas turi įvertinti tos finansinės priemonės nuostoliams skirtą sumą, lygią 12 mėnesių tikėtiniems kredito nuostoliams;
- kiekvieną atskaitomybės datą ūkio subjektas turi įvertinti finansinės priemonės nuostolių atidėjinių sumą, lygią tikėtiniems kredito nuostoliams per visą laikotarpį, jei tos finansinės priemonės kredito rizika nuo pirminio pripažinimo žymiai padidėjo.

APSIDRAUDIMO APSKAITA

Nors 9-ajame TFAS apsidraudimas nėra privalomas, jį naudoja ūkio subjektai, kurie dėl įvairių priežasčių patiria besikeičiančią riziką. Ūkio subjektai taiko apsidraudimo apskaitą trimis būdais:

- Tikrosios vertės apsidraudimas;
- Pinigų srautų apsidraudimas;
- Grynosios investicijos į užsienio ūkio subjektų apsidraudimą.

Apsidraudimo apskaita neprivaloma. Tačiau ne kiekvienas subjektas, norintis įdiegti apsidraudimo apskaitą, gali tai padaryti. Apsidraudimo apskaita taikoma tik apsidraudimo santykiams, kurie atitinka kvalifikacinius kriterijus.

Subjektai gali investuoti į įvairias finansines priemones, kad valdytų jiems kylančią riziką. Pavyzdžiui, oro linijų bendrovės, siekdamos apsidrausti nuo degalų kainų augimo, gali būti įvairių išvestinių priemonių šalimi. Jei degalų kainos padidės, oro linijų bendrovės dalį šio padidėjimo galės padengti pajamomis, kurias uždirbs iš išvestinių priemonių. Oro linijų bendrovė turi atitikti apsidraudimo santykius, kad galėtų naudoti apsidraudimo apskaitą. Ši kvalifikacija gali būti nustatyta, jei pateikiamos visos šios sąlygos (9-asis TFAS 6.4.1 straipsnis):

- a) apsidraudimo santykius sudaro tik tinkamos apsidraudimo priemonės ir tinkami apdrausti objektai;
- b) apsidraudimo santykių pradžioje yra oficialus apsidraudimo santykių nustatymas ir dokumentai bei ūkio subjekto rizikos valdymo tikslas ir apsidraudimo strategija;
- c) apsidraudimo santykiai atitinka visus apsidraudimo efektyvumo reikalavimus.

PAVYZDYS

2017 m. sausio 1 d. įmonė „Arya“ įsigijo obligacijų už 104 212,36 PV. Obligacijos nominali vertė yra 100 000 PV, o nominali palūkanų norma yra 7 %. Palūkanos mokamos kasmet gruodžio 31 d.. Už obligaciją investuotojams suteikiamos 6 % palūkanos (faktinė palūkanų norma).

a) Tarkime, kad įmonė „Arya“ priskyrė šią finansinę priemonę prie finansinio turto, vertinamo amortizuota savikaina.

b) Tarkime, kad įmonė „Arya“ priskyrė šią finansinę priemonę prie finansinio turto, vertinamo tikrąja verte per pelną arba nuostolius (FTTVPNA). Tikroji vertė 2017 m. ir 2018 m. pabaigoje yra 103 500 PV ir 102 800 PV.

c) Tarkime, kad įmonė „Arya“ priskyrė šią finansinę priemonę prie finansinio turto, vertinamo tikrąja verte per kitas bendrąsias pajamas (FTTVPKBP). Tikroji vertė 2017 m. ir 2018 m. pabaigoje yra 103 500 PV ir 102 800 PV.

SPRENDIMAS

Čia yra dvi skirtingos pajamų rūšys: palūkanų pajamos ir pajamos / nuostoliai iš tikrosios vertės nustatymo. Palūkanų pajamos turi būti įtrauktos į pelną arba nuostolius, išskyrus klasifikaciją. Jei nominali palūkanų norma ir gražos norma skiriasi, paskola bus parduodama su priemoka arba nuolaida. Paskolos buhalterinė vertė turėtų būti jos nominali vertė išpirkimo dieną. Taigi, turime parengti obligacijų amortizacijos lentelę.

	Pradinė pripažinimo vertė.	Palūkanų pajamos =Pradinė buhalterinė vertė x Faktinė norma	Palūkanų pajamos=Nominali vertė x Nominali norma		
	Pradinė buhalterinė vertė, PV	Palūkanų pajamos, PV	Gautinos palūkanos, PV	Galutinė buhalterinė vertė, PV	Tikroji vertė, PV
2017.12.31	104 212,36	6 252,74	7 000,00	103 465,10	103 500,00
2018.12.31	103 465,10	6 207,91	7 000,00	102 673,01	102 800,00
2019.12.31	102 673,01	6 160,38	7 000,00	101 833,39	
2020.12.31	101 833,39	6 110,00	7 000,00	100 943,39	
2021.12.31	100 943,39	6 056,61	7 000,00	100 000,00	

Galutinė apskaitos vertė turi būti nominali vertė išpirkimo dieną. Taigi, palūkanų pajamos ir gautinų palūkanų skirtumas turėtų būti pridodamas prie pradinės buhalterinės vertės arba iš jos atimamas, kad ši suma būtų iki nominalios vertės išpirkimo dieną.

a) **Finansinis turtas (FT), vertinamas amortizuota savikaina.** Taikant šią klasifikaciją į tikrąsias vertes neatsižvelgiama. Turime atsižvelgti tik į pajamas iš palūkanų, kurios yra įtrauktos į pelną arba nuostolius.

2017-01-01

D FTAS	104 212,36 PV	
K Pinigai		104 212,36 PV

2017-12-31

D Pinigai	7 000,00 PV
K Palūkanų pajamos	6 252,74 PV
K FTAS	747,26 PV

Įmonė gavo 7 000 PV palūkanų, tačiau realios palūkanų pajamos (6 252,74 PV) yra mažesnės už šią sumą. Skirtumas tarp šių dviejų sumų sumažins investicijų buhalterinę vertę. Dėl šių sandorių investicijos balansinė vertė bus lygi jos nominaliai vertei išpirkimo dieną.

Palūkanų pajamos, nurodytos pelno (nuostolio) ataskaitoje.

2018-12-31

D Pinigai	7 000,00 PV
K Palūkanų pajamos	6 207,91 PV
K FTAS	792,09 PV

b) Finansinis turtas (FA), vertinamas tikrąja verte per pelną arba nuostolį (FTTVPNL)

Taikant šią klasifikaciją galutinę buhalterinę vertę turime suderinti su jos tikrąja verte. Tačiau pirmiausia turime pripažinti pajamas iš palūkanų.

2017-01-01

D FTTVPNL	104 212,36 PV
K Pinigai	104 212,36 PV

2017-12-31

D Pinigai	7 000,00 PV
K Palūkanų pajamos	6 252,74 PV
K FTTVPNL	747,26 PV

Po šio įrašo finansinio turto buhalterinė vertė yra 103 456,10 PV. Tačiau šis turtas turi būti pateiktas 103 500 PV tikrąja verte.

Data	Pradinė buhalterinė vertė, PV	Palūkanų pajamos, PV	Gautinos palūkanos, PV	Galutinė buhalterinė vertė, PV	Tikroji vertė, PV
2017-12-31	104 212,36	6 252,74	7 000,00	103 465,10	103 500,00
2018-12-31	103 465,10	6 207,91	7 000,00	102 673,01	102 800,00

D FTTVPNL	34,90 PV
K Tikrosios vertės koregavimo pelnas	34,90 PV

Pelnas arba nuostoliai dėl tikrosios vertės koregavimo yra apskaitomi pelno (nuostolio) ataskaitoje, jei finansinė investicija yra klasifikuojama kaip finansinis turtas, vertinamas tikrąja verte per pelną ar nuostolį (FTTVPNL).

2018-12-31

D Pinigai	7 000,00 PV
K Palūkanų pajamos	6 207,91 PV
K FTTVPNL	792,09 PV

Apskaičiuokime turto balansinę vertę po šio įrašo.

Galutinė buhalterinė vertė	102 673,01 PV
TVPNA (Tikrosios vertės koregavimas)	34,90 PV
Bendra galutinė finansinio turto vertė	102 707,91 PV
Tikroji vertė	102 800,00 PV
Skirtumas	92,09 PV

Finansinio turto bendra vertė bus 102 707,91 PV, tačiau ji turėtų būti 102 800 PV (tikroji vertė). Skirtumas yra 92,09 PV.

D FTTVPNL	92,09 PV
K Tikrosios vertės koregavimo pelnas	92,09 PV

c) Finansinis turtas (FT), vertinamas tikrąja verte per kitas bendrąsias pajamas (TVPKBP)

Taikant šią klasifikaciją nėra jokių pakeitimų įrašuose, kuriuos padarėme pagal (b) reikalavimą, išskyrus sąskaitos (klasės) pavadinimą, o tikrosios vertės skirtumas nebus įtrauktas į pelną arba nuostolius. Tikrosios vertės skirtumas bus apskaitomas nuosavybės sąskaitoje, išskyrus pelną arba nuostolius.

2017-01-01

D FTTVPKBP	104 212,36 PV
K Pinigai	104 212,36 PV

2017-12-31

D Pinigai	7 000,00 PV
K Palūkanų pajamos	6 252,74 PV
K FTTVPKBP	747,26 PV
D FTTVPKBP	34,90 PV
K Nerealizuotas pelnas/nuostolis – nuosavybė	34,90 PV

2018-12-31

D Pinigai	7 000,00 PV
K Palūkanų pajamos	6 207,91 PV
K FTTVPKBP	792,09 PV
D FTTVPKBP	92,09 PV
K Nerealizuotas pelnas/nuostolis – nuosavybė	92,09 PV